

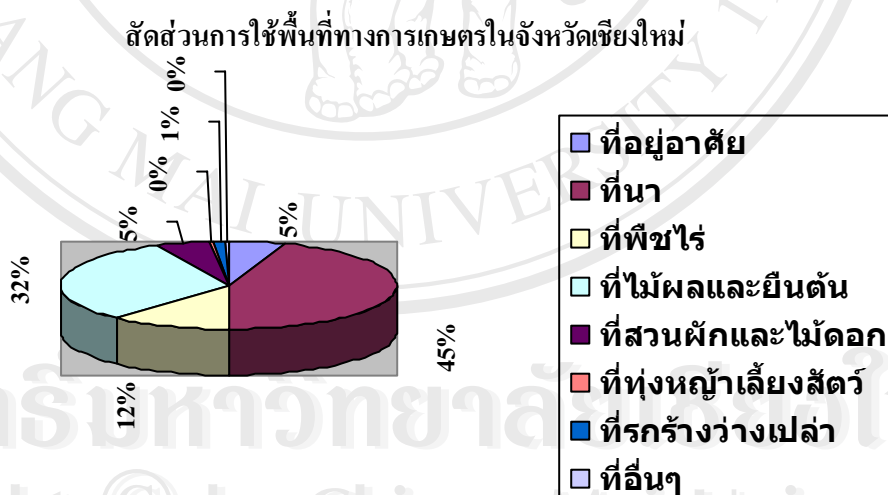
บทที่ 4

สภาพเศรษฐกิจและสังคม

ในบทนี้เป็นการอธิบายถึงสภาพพื้นที่ทางเกษตร แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในจังหวัด เชียงใหม่ และสภาพเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ที่ทำการศึกษา ไว้ดังนี้

4.1 สภาพพื้นที่ทางการเกษตร

จังหวัดเชียงใหม่มีพื้นที่ทั้งหมด 12,566,911 ไร่ มีพื้นที่ทางการเกษตร 1,384,502 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 11 ของพื้นที่ทั้งหมด มีจำนวนครัวเรือนเกษตร 145,675 ครัวเรือน และมีขนาดฟาร์ม เฉลี่ย 9.5 ไร่ต่อครัวเรือน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2547) สัดส่วนของการใช้ที่ดินทางการเกษตร ประกอบด้วย ที่อยู่อาศัย 75,673 ไร่ ที่นา 614,923 ไร่ ที่พืชไร่ 162,840 ไร่ ที่ไม้ผลและ ยืนต้น 436,080 ไร่ ที่สวนผักและไม้ดอก 69,058 ไร่ ที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ 5,458 ไร่ ที่รกร้างว่างเปล่า 17,559 ไร่ และอื่นๆ 2,911 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2547) ดังจะแสดงไว้ในรูปที่ 4.1

รูปที่ 4.1 สัดส่วนการใช้พื้นที่ทางการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2547

จากรูปที่ 4.1 จะเห็นได้ว่าสัดส่วนของที่ดินมีสัดส่วนที่สูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45 รองลงมา คือ ที่ไม้ผลและไม้ยืนต้น และที่พืชไร่ คิดเป็นร้อยละ 32 และ 12 ตามลำดับ

การศึกษานี้มีพื้นที่ครอบคลุมอำเภอแม่แตง แม่ริม สันทราย ดอยสะเก็ด สันป่าตองและจอมทอง ในพื้นที่ศึกษาก็มีการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ค่อนข้างหลากหลาย แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรรมส่วนใหญ่จะมีการปลูกข้าวนาปีเป็นพืชหลัก

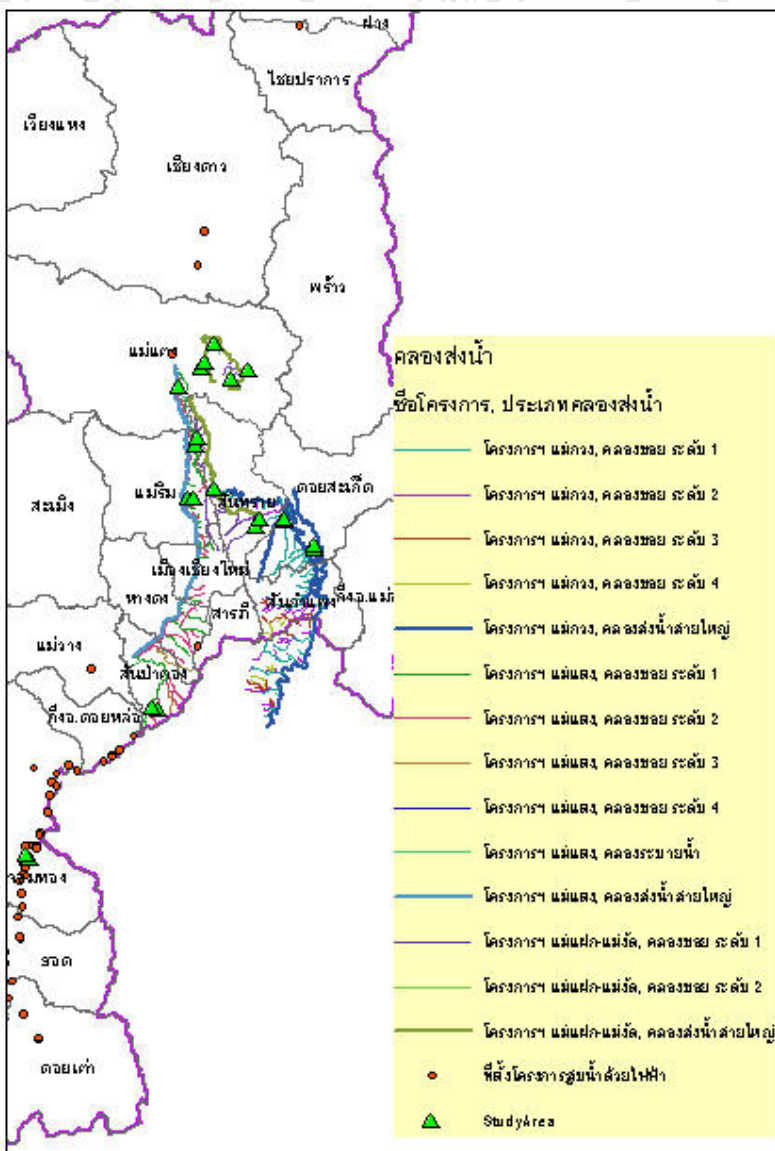
จากการศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินของชาวนายัยและคณะ (2548) พบว่าในเขตอำเภอแม่แตงเกษตรกรรมจะมีการปลูกข้าวนาปีตามด้วยถั่วเหลืองและข้าวนาปีตามด้วยมันฝรั่งเป็นส่วนใหญ่ ในเขตอำเภอแม่ริมเกษตรกรรมส่วนใหญ่มีการปลูกข้าวนาปีแล้วตามด้วยถั่วเหลือง ส่วนในอำเภอสันทรายเกษตรกรรมส่วนใหญ่มีการปลูกข้าวนาปีตามด้วยข้าวนาปรัง และยังพบอีกว่าในอำเภอดอยสะเก็ดเกษตรกรรมส่วนใหญ่มีการปลูกข้าวนาปีอย่างเดียว ในอำเภอสันป่าตองเกษตรกรรมส่วนใหญ่ข้าวนาปีตามด้วยกระเทียม ข้าวนาปีตามด้วยถั่วเหลือง และข้าวนาปีอย่างเดียว ส่วนเกษตรกรรมในอำเภोजอมทองส่วนใหญ่มีการปลูกข้าวนาปีแล้วตามด้วยถั่วเหลือง และปลูกลำไย อย่างไรก็ตามข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินนี้เป็นข้อมูลของปี 2543 ซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มาจากโครงการวิจัยระบบสนับสนุนการวางแผนจัดการทรัพยากรเพื่อการเกษตรและการบริการระยะที่ 1 ภาคเหนือตอนบน: การจำแนกระบบนิเวศเกษตรและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของ ชาวนายัยและคณะ (2548) ระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปอาจทำให้เกษตรกรรมบางส่วนมีการเปลี่ยนแปลงระบบพืชไปอาจทำให้รูปแบบการใช้ที่ดินในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงได้

4.2 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

แหล่งน้ำทางการเกษตรประกอบด้วย 2 แหล่งใหญ่ๆ ได้แก่ น้ำฝนและน้ำชลประทาน จังหวัดเชียงใหม่มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,183.1 มิลลิเมตรต่อปี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2546) ปริมาณน้ำฝนต่ำสุดในช่วง 50 ปี คือ 738.7 มิลลิเมตรต่อปี และปริมาณน้ำฝนสูงสุดในช่วง 50 ปี คือ 2,030.5 มิลลิเมตรต่อปี

แหล่งน้ำชลประทานเป็นแหล่งน้ำทางการเกษตรอีกแหล่งหนึ่งที่เริ่มมีบทบาทมากขึ้น โครงการชลประทานขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญอย่างมากในจังหวัดเชียงใหม่ มี 3 โครงการ ประกอบด้วย โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แฝก-แม่จัด โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แตง และโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่กวง พื้นที่ทางการเกษตรที่อยู่ภายใต้ทั้งสามโครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ในการศึกษารั้งนี้ด้วย พื้นที่ให้ประโยชน์โดยรวมของทั้งสามโครงการมีทั้งหมด 363,900 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 26.3 ของพื้นที่เกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถจำแนกรายละเอียดของแต่ละโครงการได้ดังนี้ (กรมชลประทาน, 2549) ในโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา

แม่แฝก-แม่จดมีพื้นที่ให้ประโยชน์ทั้งหมด 100,000 ไร่ สามารถให้ประโยชน์ในฤดูฝน 100,000 ไร่ และสามารถให้ประโยชน์ในฤดูแล้ง 30,000 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 30 ของพื้นที่ให้ประโยชน์ทั้งหมด โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แตงมีพื้นที่ให้ประโยชน์ทั้งหมด 148,000 ไร่ สามารถให้ประโยชน์ในฤดูฝน 148,000 ไร่ และสามารถให้ประโยชน์ในฤดูแล้ง 33,900 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 23 ของพื้นที่ให้ประโยชน์ทั้งหมด และในโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่กวมมีพื้นที่ให้ประโยชน์ทั้งหมด 115,900 ไร่ สามารถให้ประโยชน์ในฤดูฝน 115,900 ไร่ และสามารถให้ประโยชน์ในฤดูแล้ง 49,300 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 43 ของพื้นที่ให้ประโยชน์ทั้งหมด

รูปที่ 4.2 แผนที่แสดงตำแหน่งหมู่บ้านและแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ศึกษา

ที่มา: ฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศแหล่งน้ำชลประทานและพื้นที่รับน้ำในภาคเหนือตอนบน (เมธี และ วัฒนา, 2548)

แหล่งน้ำทางการเกษตรในพื้นที่ศึกษาประกอบด้วย 2 แหล่งใหญ่ๆ ได้แก่น้ำฝนและน้ำชลประทาน ในเขตชลประทานได้เลือกพื้นที่ทางการเกษตรที่อยู่ภายใต้โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แฝก-แม่จัด โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แตง และโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่กวาง ซึ่งครอบคลุมอำเภอแม่แตง อำเภอแม่ออน อำเภอสันทรายและอำเภอดอยสะเก็ด ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างโดยกระจายไปตามตำแหน่งหัวเหมือง กลางเหมืองและท้ายเหมืองดังแสดงในรูปที่ 4.2 ส่วนพื้นที่ในเขตน้ฝนได้เลือกพื้นที่ในเขตอำเภอจอมทองซึ่งเป็นพื้นที่ที่ระบบการส่งน้ำชลประทานยังไม่ครอบคลุมพื้นที่เกษตร เกษตรกรอาศัยน้ำฝนในการเพาะปลูกเป็นส่วนใหญ่ และมีเกษตรกรบางส่วนในเขตน้ที่ใช้น้ำจากโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเพื่อบรรเทาปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำสำหรับใช้ในการเพาะปลูก

4.3 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ศึกษา

ในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเกษตรกรจำนวน 153 ราย โดยเลือกเฉพาะเกษตรกรที่ทำการเกษตรในพื้นที่ราบลุ่ม และแบ่งพื้นที่ในการเก็บข้อมูลออกเป็นสองส่วนตามนิเวศเกษตร ได้แก่พื้นที่เกษตรเขตน้ฝน และพื้นที่เกษตรเขตชลประทานดังแสดงไว้ในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละเกษตรกรในเขตน้ฝนและเขตชลประทาน

นิเวศเกษตร	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
พื้นที่เกษตรเขตน้ฝน	39	25.5
พื้นที่เกษตรเขตชลประทาน	114	74.5
รวม	153	100.0

จากตารางที่ 4.1 จะเห็นว่าผู้วิจัยได้เลือกเก็บข้อมูลจากเกษตรกรในพื้นที่เกษตรเขตชลประทานในสัดส่วนที่สูงกว่าเกษตรกรในพื้นที่เกษตรเขตน้ฝน เนื่องจากระบบพืชในเขตชลประทานที่มีน้ำใช้สำหรับการเกษตรได้ตลอดปีมีความหลากหลายมากกว่าระบบพืชในเขตน้ฝนที่ปลูกพืชได้เฉพาะฤดูกาลเท่านั้น

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรตัวอย่าง ประกอบด้วย อายุหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน แรงงานในครัวเรือน ลักษณะการถือครองที่ดิน ขนาดการถือครองที่ดิน การได้รับสินเชื่อ ภาวะหนี้สิน รายได้ในภาคเกษตรและรายได้นอกภาคเกษตร ข้อจำกัดทางการเกษตร ข้อจำกัดในการครองชีพ

หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ จะมีอายุอยู่ในช่วง 41-55 ปี คิดเป็นร้อยละ 60.1 ของเกษตรกรทั้งหมด (ตารางที่ 4.2) และหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุสูงกว่า 55 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.7 ของเกษตรกร

ทั้งหมดรองลงมาจากกลุ่มแรก ส่วนหัวหน้าครัวเรือน ที่มีอายุอยู่ในช่วง 26-40 ปี ซึ่งเป็นวัยทำงานมีเพียงร้อยละ 8.5 ของเกษตรกรทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าแรงงานเกษตรกรในวัยกำลังทำงานส่วนใหญ่ออกไปทำงานนอกภาคการเกษตร เมื่ออายุมากขึ้นไม่มีใครจ้างจึงหวนกลับคืนสู่ภาคเกษตรในบ้านเกิดของตนเองเนื่องจากครอบครัวมีมรดกตกทอดเป็นพื้นที่ทางการเกษตรอยู่แล้ว

ตารางที่ 4.2 อายุของหัวหน้าครัวเรือน

อายุหัวหน้าครัวเรือน	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 25 ปี	1	0.7
26-40 ปี	13	8.5
41-55 ปี	92	60.1
สูงกว่า 55 ปี	47	30.7
รวม	153	100.0

เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับชั้น ป.4 คิดเป็นร้อยละ 79.1 ของเกษตรกรทั้งหมด (ตารางที่ 4.3) รองลงมาคือเกษตรกรที่จบการศึกษาในระดับชั้น ม.3 และ ม.6 คิดเป็นร้อยละ 5.9 และ 5.2 ตามลำดับ เป็นเรื่องที่น่ายินดีที่พบว่า เกษตรกรที่ไม่ได้เรียนหนังสือนั้นมีในสัดส่วนที่ค่อนข้างน้อย แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรส่วนใหญ่จะส่งเสริมให้บุตรหลานได้รับการศึกษาให้สูงขึ้น และผลักดันให้ออกไปประกอบอาชีพทางการเกษตรมากขึ้น เนื่องจากในมุมมองของเกษตรกรนั้นอาชีพทางการเกษตรเป็นอาชีพที่เสี่ยง ไม่ค่อยมีทางเลือกมากนัก และมีรายได้ไม่แน่นอน

ตารางที่ 4.3 ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน

ระดับการศึกษา	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	4	2.6
ป.2	4	2.6
ป.4	121	79.1
ป.6	8	5.2
ม.3	9	5.9
ม.6/ปวช.	5	3.3
ป.7	2	1.3
รวม	153	100.0

แรงงานเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญในการผลิตทางเกษตร โดยเฉพาะแรงงานเกษตรในครัวเรือน จากตารางที่ 4.4 พบว่า ครัวเรือนเกษตรส่วนใหญ่มีแรงงานในครัวเรือนน้อยกว่า 3 คน คิดเป็นร้อยละ 64.1 ของเกษตรกรทั้งหมด และมีครัวเรือนร้อยละ 33.3 ของเกษตรกรทั้งหมดที่มีแรงงานในครัวเรือนอยู่ในกลุ่ม 3-5 คน ส่วนครัวเรือนที่มีแรงงานในครัวเรือนมากกว่า 5 คนนั้นมีสัดส่วนที่ต่ำมาก เพียงร้อยละ 2.6 ของเกษตรกรทั้งหมด จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ขนาดของครัวเรือนในปัจจุบันมีขนาดเล็กกลงกว่าในอดีต ลักษณะทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ทำให้เกิดภาวะขาดแคลนแรงงานทางการเกษตร โดยเฉพาะในช่วงฤดูกาลเพาะปลูกและฤดูกาลเก็บเกี่ยว การขาดแคลนแรงงานอาจจะปัจจัยตัวหนึ่งที่ผลักดันให้เกษตรกรหันมายอมรับเทคโนโลยีใหม่ๆ มากขึ้น

ตารางที่ 4.4 แรงงานในครัวเรือนเกษตรกร

จำนวนแรงงานในครัวเรือน	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 3 คน	98	64.1
3-5 คน	51	33.3
มากกว่า 5 คน	4	2.6
รวม	153	100.0

จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองคิดเป็นร้อยละ 64.1 ของเกษตรกรทั้งหมด แต่ก็มีเกษตรกรบางส่วนที่มีที่ดินทำกินขนาดเล็กไม่เพียงพอต่อความต้องการและบางส่วนที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ต้องเช่าที่ดินเพื่อการเพาะปลูก คิดเป็นร้อยละ 54.9 ของเกษตรกรทั้งหมด เกษตรกรร้อยละ 19.6 ของเกษตรกรทั้งหมดมีพื้นที่ถือครองที่ยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้มาจากการบุกเบิกพื้นที่ป่า และมีเกษตรกรเพียงร้อยละ 1.3 ของเกษตรกรทั้งหมดที่ปล่อยที่ดินทางการเกษตรให้ผู้อื่นเช่าเนื่องจากมีพื้นที่ถือครองขนาดใหญ่ และบางรายเห็นว่ารายได้ที่ได้จากการให้ผู้อื่นเช่าดีกว่าทำการเกษตรด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรส่วนหนึ่งที่ปล่อยให้ว่างพื้นที่ทางการเกษตรของตนไว้เนื่องจากปัญหาไม่มีน้ำสำหรับทำการเพาะปลูกทางการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 3.3 ของเกษตรกรทั้งหมด

ตารางที่ 4.5 ลักษณะการถือครองที่ดินทางการเกษตร

ลักษณะการถือครองที่ดิน	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง	55	35.9
เจ้าของ	98	64.1
เช่า	84	54.9
ทำฟรี	30	19.6
ให้เช่า	2	1.3
ทิ้งว่าง	5	3.3

หมายเหตุ: เนื่องจากเกษตรกรหนึ่งรายอาจจะมีที่ดินหลายแปลงและในแต่ละแปลงก็อาจมีลักษณะการถือครองที่ดินที่แตกต่างกันได้ ดังนั้นทำให้สัดส่วนรวมมีค่าเกิน 100

เกษตรกรส่วนใหญ่มีขนาดการถือครองที่ดินอยู่ในช่วง 5.01-10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 41.8 ของเกษตรกรทั้งหมด รองลงมาคือเกษตรกรที่ขนาดการถือครองที่ดินอยู่ในช่วง 1-5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 26.1 ของเกษตรกรทั้งหมด จะเห็นได้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยเมื่อพิจารณาตามขนาดการถือครองที่ดิน คิดเป็นร้อยละ 68.6 ของเกษตรกรทั้งหมดที่มีขนาดพื้นที่ถือครองต่ำกว่า 10 ไร่ เนื่องจากการสืบทอดพื้นที่ทางการเกษตรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้มีการแบ่งพื้นที่ทางการเกษตรออกเป็นผืนย่อยเพื่อแบ่งปันระหว่างลูกหลาน นอกจากนี้ค่าใช้จ่ายในการครองชีพที่สูงขึ้นทำให้เกษตรกรจำเป็นต้องแบ่งขายพื้นที่ทางการเกษตรเพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในครัวเรือนจึงทำให้เกษตรกรบางส่วนไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองคิดเป็นร้อยละ 35.9 ของเกษตรกรทั้งหมด ส่วนเกษตรกรที่มีขนาดการถือครองทางการเกษตรสูงกว่า 10 ไร่ มีเพียงร้อยละ 31.3 ของเกษตรกรทั้งหมด (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6 ขนาดการถือครองที่ดินทางการเกษตร

ขนาดการถือครองที่ดิน	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 1 ไร่	1	0.7
1-5 ไร่	40	26.1
5.01-10 ไร่	64	41.8
10.01-20 ไร่	38	24.8
มากกว่า 20 ไร่	10	6.5
รวม	153	100.0

สินเชื่อจากสถาบันการเงินในระบบเป็นสินเชื่อที่มีอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของสถาบันการเงินนอกระบบ ในอดีตการที่เกษตรกรจะกู้ยืมสินเชื่อจากสถาบันการเงินในระบบเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยุ่งยาก แต่ในปัจจุบันปัญหานี้ได้รับการแก้ไขจากภาครัฐโดยได้จัดตั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เพื่อปล่อยสินเชื่อให้กับเกษตรกร การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสหกรณ์การเกษตรและได้รับสิทธิพิเศษในการกู้ยืม การรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อร่วมกันบริหารสินเชื่อภายในชุมชนจากโครงการกองทุนหมู่บ้าน จากตารางที่ 4.7 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรทั้งหมดสามารถเข้าถึงแหล่งสินเชื่อจากสถาบันการเงินในระบบได้สะดวกและง่ายขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการขอสินเชื่อในบางครั้งมีขั้นตอนในการดำเนินงานหลายขั้นตอนและต้องใช้เวลาช่วงระยะเวลาหนึ่งเพื่อรออนุมัติสินเชื่อ ซึ่งอาจไม่ทันต่อความต้องการใช้เงินทุนของเกษตรกร หรือบางครั้งวงเงินที่ได้รับการอนุมัติอาจจะไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร จึงทำให้เกษตรกรบางส่วนต้องหันไปพึ่งพาสถาบันการเงินนอกระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมที่ค่อนข้างสูง จากตารางที่ 4.7 พบว่ามีเกษตรกรร้อยละ 23.5 ของเกษตรกรทั้งหมดที่มีการกู้ยืมจากสถาบันการเงินนอกระบบ ซึ่งถือว่าเป็นสัดส่วนที่ไม่มากนัก

ตารางที่ 4.7 ประเภทสินเชื่อของเกษตรกร

ประเภทสินเชื่อ	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
สินเชื่อในระบบ	153	100.0
สินเชื่อนอกระบบ	36	23.5

จากการศึกษาพบว่าสถาบันการเงินในระบบและสถาบันการเงินนอกระบบที่เป็นแหล่งเงินกู้ยืมของเกษตรกรค่อนข้างที่จะหลากหลาย ดังจะแสดงในตารางที่ 4.8 และตารางที่ 4.9 แหล่งสินเชื่อในระบบของเกษตรกรที่พบในการศึกษานี้ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน สหกรณ์การเกษตร โครงการ กขคจ. กลุ่มออมทรัพย์สัจจะ กองทุนแม่บ้าน กลุ่มผู้เลี้ยงวัว ธนาคารข้าว กองทุน CGF กลุ่มผู้ปลูกมันฝรั่ง สหกรณ์ชลประทาน ธนาคารพาณิชย์ กลุ่มปุ๋ย สหกรณ์ออมทรัพย์ กลุ่มเครดิตยูเนียน จากตารางที่ ตารางที่ 4.8 พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่กู้ยืมเงินทุนจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 58.2 รองลงมาคือ กองทุนหมู่บ้าน และสหกรณ์การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 43.1 และ 26.1 ของเกษตรกรทั้งหมดตามลำดับ ซึ่งจะเห็นว่าเกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ยืมในระบบมากขึ้น สืบเนื่องมาจากการแก้ไขปัญหาของทางภาครัฐ เพราะว่าสัดส่วนของเกษตรกรที่กู้ยืมจากโครงการกองทุนหมู่บ้านนั้นมีสัดส่วนที่ค่อนข้างสูง ในส่วนของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ยังคงครองสัดส่วนที่สูงที่สุดเนื่องจากการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการปล่อยสินเชื่อเพื่อลดความเสี่ยงในเรื่องของหนี้สูญ โดยการปล่อยสินเชื่อ

ให้กับเกษตรกรที่มีการจัดตั้งและรวมตัวเป็นกลุ่มการผลิตทางการเกษตรเล็กๆ ในหมู่บ้าน เพื่อให้เกษตรกรดูแลสมาชิกที่กี่ยืมในกลุ่มและเลือกสรรสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งเกษตรกรเหล่านี้จะทำหน้าที่ได้ดีกว่าเจ้าหน้าที่เนื่องจากเป็นคนในพื้นที่และรู้จักนิสัยใจคอและใกล้ชิดกับลูกสมาชิกมากกว่าจึงควบคุมดูแลและจัดการได้ดีกว่า

ตารางที่ 4.8 แหล่งสินเชื่อในระบบของเกษตรกร

แหล่งสินเชื่อในระบบ	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
ธกส.	89	58.2
กองทุนหมู่บ้าน	66	43.1
สหกรณ์การเกษตร	40	26.1
โครงการ กขคจ.	9	5.9
กลุ่มออมทรัพย์สัจจะ	9	5.9
กองทุนแม่บ้าน	8	5.2
กลุ่มผู้เลี้ยงวัว	5	3.3
ธนาคารข้าว	5	3.3
กองทุน CGF	4	2.6
กลุ่มผู้ปลูกมันฝรั่ง	4	2.6
สหกรณ์ชลประทาน	4	2.6
ธนาคารพาณิชย์	4	2.6
กลุ่มปืย	4	2.6
สหกรณ์ออมทรัพย์	3	2.0
เครดิตยูเนียน	3	2.0

หมายเหตุ: เนื่องจากเกษตรกรหนึ่งรายสามารถกู้ยืมจากแหล่งผู้ยืมได้มากกว่าหนึ่งแห่ง ดังนั้นจึงทำให้สัดส่วนรวมเกิน 100

แหล่งสินเชื่อนอกระบบที่พบในการศึกษานี้ได้แก่ ญาติ เพื่อนบ้าน นายทุน และร้านค้า จากตารางที่ 4.9 พบว่าแหล่งสินเชื่อนอกระบบของเกษตรกรส่วนใหญ่คือ ญาติ คิดเป็นร้อยละ 15.7 ของเกษตรกรทั้งหมด เนื่องจากการกู้ยืมจากญาติในบางรายนั้นแทบจะไม่ต้องเสียดอกเบี้ย แต่แหล่งเงินกู้ประเภทนี้ก็มีไม่มาก เพราะทุกคนก็มีปัญหาทางการเงินแทบทั้งสิ้น รองลงมาคือเพื่อนบ้าน นายทุน และร้านค้า คิดเป็นร้อยละ 5.2 2.6 และ 0.7 ตามลำดับ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ค่อยกล้าที่จะไปกู้ยืมเงินนอกระบบมากนักเนื่องจากกลัวว่าจะไม่สามารถหาเงินมาชำระคืนตามกำหนดได้ อีกทั้ง

ยังมีอัตราดอกเบี้ยที่สูงมาก หากเกษตรกรไม่มีความจำเป็นและไม่มีความเดือดร้อนเกษตรกรก็ไม่อยากที่จะหันไปพึ่งพาแหล่งสินเชื่อระบบ

ตารางที่ 4.9 แหล่งสินเชื่อระบบของเกษตรกร

แหล่งสินเชื่อระบบ	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
ญาติ	24	15.7
เพื่อนบ้าน	8	5.2
นายทุน	4	2.6
ร้านค้า	1	0.7

หมายเหตุ: เนื่องจากเกษตรกรหนึ่งรายสามารถกู้ยืมจากแหล่งกู้ยืมได้มากกว่าหนึ่งแห่ง ดังนั้นจึงทำให้สัดส่วนรวมเกิน 100

เกษตรกรที่กู้ยืมเงินไปนั้น มีวัตถุประสงค์ของการให้กู้ยืมเงินเพื่อนำไปลงทุนทางการเกษตร แต่เกษตรกรเหล่านี้ก็นำเงินไปใช้ในวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรบางส่วนไม่สามารถชำระคืนเงินกู้ยืมได้ตามกำหนดคนนอกเหนือไปจากสาเหตุความเสียหายของผลผลิตเนื่องจากภัยธรรมชาติและราคาผลผลิตตกต่ำ จากตารางที่ 4.10 พบว่าส่วนใหญ่เกษตรกรกู้ยืมเพื่อนำเงินไปลงทุนในการเกษตรเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 75.8 ของเกษตรกรทั้งหมด แต่ก็มีเกษตรกรบางส่วนนำเงินที่กู้ยืมมานั้นไปใช้จ่ายในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.9 ของเกษตรกรทั้งหมด และมีเกษตรกรร้อยละ 2.0 ที่นำเงินกู้ยืมไปลงทุนในภาคนอกการเกษตร เนื่องจากคิดว่าอาชีพอื่นนั้นมีความแน่นอน มีความเสี่ยงและโอกาสขาดทุนน้อยกว่าการทำการเกษตร

ตารางที่ 4.10 วัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินของเกษตรกร

วัตถุประสงค์ในการกู้ยืม	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
กู้เพื่อลงทุนในการเกษตร	116	75.8
กู้เพื่อลงทุนนอกเกษตร	3	2.0
กู้เพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน	35	22.9

เมื่อเกษตรกรไม่มีเงินลงทุนเป็นของตนเองและเลือกที่จะกู้ยืม ภาระที่คิดตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นั่นก็คือ ภาระหนี้สินที่เกษตรกรต้องแบกรับไว้ตามสัดส่วนที่ตนเองได้กู้ยืมมา จากตารางที่ 4.11 พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีหนี้สินอยู่ในช่วง 10,000-50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 34.6 รองลงมาคือ มีหนี้สินอยู่ในช่วง 100,000-500,000 บาท และ 0 บาท คิดเป็นร้อยละ 25.5 และ 14.4 ของเกษตรกรทั้งหมดตามลำดับ ซึ่งในบทต่อไปจะได้นำมาพิจารณาร่วมกับทัศนคติที่มีต่อ

ความเสี่ยงว่า การกู้ยืมเงินของเกษตรกร และทัศนคติที่มีต่อความเสี่ยงของเกษตรกรมีความ สอดคล้องกันหรือไม่

ตารางที่ 4.11 ภาวะหนี้สินของเกษตรกร

หนี้สิน (บาท/ครัวเรือน)	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
0	22	14.4
1 - 4,999	6	3.9
5,000 - 9,999	10	6.5
10,000 - 49,999	53	34.6
50,000 - 99,999	21	13.7
100,000 - 500,000	39	25.5
มากกว่า 500,000	2	1.3
รวม	153	100.0

จากการศึกษาพบว่ารายได้ในครัวเรือนของเกษตรกรแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ รายได้ที่ได้มาจากการทำการผลิตและกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในฟาร์ม และรายได้ที่ได้มาจากการออกไปทำงานนอกฟาร์ม เช่น การออกไปเป็นแรงงานรับจ้างทั้งในภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร การประกอบอาชีพเสริมอื่นๆ หรือการที่สมาชิกในครัวเรือนมีรายได้ประจำจากอาชีพอื่น เป็นต้น เกษตรกรมีรายได้ในฟาร์มเฉลี่ย 31,068 บาท/ปี จากตารางที่ 4.12 พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้ในฟาร์มอยู่ในช่วง 25,000-49,999 บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ 26.1 รองลงมาอยู่ในช่วง 10,000-24,999 บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ 24.2 เกษตรกรที่มีรายได้ในฟาร์มอยู่ในช่วง 50,000-100,000 บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ 19.6 ส่วนเกษตรกรที่มีรายได้สูงกว่า 100,000 บาท/ปี มีสัดส่วนที่ค่อนข้างน้อย คิดเป็นร้อยละ 4.6 เกษตรกรที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท/ปี แต่ยังไม่ขาดทุน คิดเป็นร้อยละ 13.0 และเกษตรกรที่ขาดทุนจากการดำเนินการในฟาร์ม คิดเป็นร้อยละ 12.4 เกษตรกรในสองกลุ่มหลังนี้มีรายได้ในฟาร์มไม่เพียงพอที่จะนำไปชำระคืนเงินกู้ยืมและมีรายได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของครัวเรือน ดังนั้นเกษตรกรจึงต้องออกไปทำงานนอกฟาร์มเพื่อเป็นการหารายได้เพิ่มเติมให้กับครัวเรือน

ตารางที่ 4.12 รายได้ในฟาร์มของครัวเรือน

รายได้ในฟาร์ม(บาท/ปี)	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 0	19	12.4
1 - 4,999	10	6.5
5,000 - 9,999	10	6.5
10,000 - 24,999	37	24.2
25,000 - 49,999	40	26.1
50,000 - 100,000	30	19.6
มากกว่า 100,000	7	4.6
รวม	153	100.00

รายได้นอกฟาร์มของเกษตรกรที่พบจากการศึกษานี้ค่อนข้างที่จะมีความหลากหลาย ได้แก่ แรงงานรับจ้างในภาคเกษตร ค้าขาย งานช่าง งานฝีมือ แรงงานก่อสร้าง แรงงานรับจ้างในห้องเย็น เก็บผลผลิต รับจ้างขับรถสิบล้อ ขับรถรับส่งนักเรียน เย็บผ้า และเสริมสวย เป็นต้น เกษตรกรมีรายได้นอกฟาร์มเฉลี่ย 47,547 บาท/ปี ซึ่งสูงกว่ารายได้ในฟาร์ม จากตารางที่ 4.13 พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรส่วนมาก มีรายได้นอกฟาร์มอยู่ในช่วง 10,000-50,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 34.0 ของเกษตรกรทั้งหมด รองลงมาอยู่ในช่วง 50,000-100,000 และ อยู่ในช่วง 100,000-200,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 20.9 และ 14.4 ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ออกไปทำงานนอกฟาร์มเพื่อสะสมเงินลงทุนเพื่อลงทุนในการเกษตรในฤดูกาลเพาะปลูก ถัดไป และเป็นการชดเชยรายได้ที่ได้รับจากภาคการเกษตรที่ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่นับวันจะเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ

ตารางที่ 4.13 รายได้นอกฟาร์มของครัวเรือน

รายได้นอกฟาร์ม (บาท/ครัวเรือน)	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
0	19	12.4
1 - 999	1	0.7
1,000 - 4,999	15	9.8
5,000 - 9,999	10	6.5
10,000 - 49,999	52	34.0
50,000 - 99,999	32	20.9
100,000 - 200,000	22	14.4
มากกว่า 200,000	2	1.3
รวม	153	100.0

เมื่อรายได้ในฟาร์มเกษตรกรที่เกษตรกรได้รับค่อนข้างต่ำไม่เพียงพอต่อการลงทุนและการใช้จ่ายในครัวเรือน เกษตรกรบางส่วนจึงได้ออกไปทำงานนอกฟาร์มเพื่อหารายได้เสริมให้กับครัวเรือนซึ่งมีผลทำให้รายได้ในครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น รายได้รวมในครัวเรือนเฉลี่ย เท่ากับ 78,616 บาท/ปี จากตารางที่ 4.14 พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้รวมในครัวเรือน สูงกว่า 25,000 บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ 82.3 รายได้รวมของเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 50,000-99,999 บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ 33.3 จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่ารายได้นอกฟาร์มในปัจจุบันนี้เป็นแหล่งรายได้และเป็นแหล่งทุนที่สำคัญของครัวเรือนเกษตรกรมากขึ้น

ตารางที่ 4.14 รายได้ในครัวเรือนของเกษตรกร

รายได้ในครัวเรือน (บาท/ปี)	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 0	5	3.3
1 - 4,999	4	2.6
5,000 - 9,999	5	3.3
10,000 - 24,999	13	8.5
25,000 - 49,999	31	20.3
50,000 - 99,999	51	33.3
100,000 - 200,000	36	23.5
มากกว่า 200,000	8	5.2
รวม	153	100.00

ข้อจำกัดทางการเกษตรและข้อจำกัดในการครองชีพเป็นปัจจัยที่ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรมีโอกาที่จะเผชิญกับความเล็งงและมีความเล็งงมากยิ่งขึ้น ข้อจำกัดทางการเกษตรที่พบในการศึกษานี้ ได้แก่ ขาดแคลนเงินลงทุนทางการเกษตร ขาดแคลนแรงงาน มีที่ดินทำกินไม่เพียงพอต่อความต้องการของครัวเรือน ปัญหาดินเสื่อมโทรม ขาดความอุดมสมบูรณ์ ขาดแคลนแหล่งน้ำทางการเกษตร ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ไม่มีความชำนาญในการผลิต จากตารางที่ 4.15 พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 73.9 ของเกษตรกรทั้งหมดมีข้อจำกัดในด้านเงินลงทุนในการเกษตร ไม่สามารถหาเงินทุนได้ทันต่อความต้องการใช้ ทำให้เกษตรกรต้องผลิตพืชในขณะที่ปัจจัยการผลิตยังไม่พร้อมส่งผลให้เกษตรกรได้รับผลผลิตลดลง รองลงมาร้อยละ 61.4 ของเกษตรกรทั้งหมด มีปัญหาขาดแคลนแรงงานในการผลิตทางการเกษตร เนื่องจากมีเกษตรกรส่วนน้อยที่ยอมรับเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ ทำให้เกษตรกรที่เหลือยังคงผลิตแบบใช้แรงงานอย่างเข้มข้น เมื่อถึงฤดูกาลเพาะปลูกหรือฤดูกาลเก็บเกี่ยวทำให้เกษตรกรต้องเผชิญกับภาวะขาดแคลนแรงงานทางการเกษตร ประกอบกับแรงงานวัยหนุ่มสาวหันตัวเองไปทำงานนอภาคเกษตรเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้แรงงานภาคเกษตรมีจำนวนลดลง และร้อยละ 53.6 ของเกษตรกรทั้งหมด มีข้อจำกัดในเรื่องที่ดินทำกินไม่เพียงพอ เนื่องจากการแบ่งมรดกที่สืบทอดกันมาทำให้ที่ดินถูกแบ่งออกเป็นผืนย่อย ประกอบกับการที่นายทุนมาคว้านซื้อที่ดิน โดยให้ราคาที่ดึงดูดให้เกษตรกรยอมขายที่ดินทางการเกษตรให้ ทำให้ที่ดินทางการเกษตรถูกนำไปใช้ประโยชน์ด้านอื่น เกษตรกรมีขนาดพื้นที่ถือครองลดลง ไม่เพียงพอต่อความต้องการเพาะปลูกของครัวเรือน จึงต้องเช่าที่ดินเพิ่มเติม ซึ่งมีค่าเช่าในสัดส่วนที่สูงมากเมื่อเทียบกับผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการผลิต เกษตรกรที่ไม่มีเงินสดก็ต้องจ่ายค่าเช่าเป็นข้าว

แทน เกษตรกรบางรายที่มีน้ำเพียงพอต่อการเพาะปลูกตลอดปีจึงมีการปลูกพืช 3 รอบ เพื่อให้คุ้มค่ากับค่าเช่าที่ดินที่ต้องสูญเสียไป นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรร้อยละ 39.9 33.3 32.7 22.2 7.2 ที่มีข้อจำกัดในเรื่องไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ปัญหาที่ดินเสื่อมโทรม ขาดแคลนแหล่งน้ำทางเกษตร ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน และไม่มี ความชำนาญในการผลิตตามลำดับ

ตารางที่ 4.15 ข้อจำกัดทางการเกษตรของเกษตรกร

ข้อจำกัดทางการเกษตร	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
ขาดแคลนเงินลงทุน	113	73.9
ขาดแคลนแรงงาน	94	61.4
ที่ดินทำกินไม่เพียงพอ	82	53.6
ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง	61	39.9
ปัญหาดินเสื่อมโทรม	51	33.3
ขาดแคลนแหล่งน้ำทางเกษตร	50	32.7
ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน	34	22.2
ไม่มี ความชำนาญในการผลิต	11	7.2

ข้อจำกัดในการครองชีพที่พบในการศึกษานี้ ได้แก่ ขาดแคลนสาธารณูปโภค ปัญหาสุขภาพ มีหนี้สิน รายรับไม่พอกับรายจ่าย สมาชิกในครัวเรือนติดการพนันและยาเสพติด และมีบุตรมาก จากตารางที่ 4.16 พบว่า ปัญหารายรับไม่พอกับรายจ่ายเป็นข้อจำกัดที่พบมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.2 ของเกษตรกรทั้งหมด เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการครองชีพที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่รายได้จากการเกษตรมีความไม่แน่นอน เกษตรกรทำการเกษตรแบบไม่มีทางเลือก ไม่มีเงินทุนก็ไม่ใส่ปุ๋ยไม่พ่นยา และยังคงเผชิญกับความไม่แน่นอนของสภาพดินฟ้าอากาศและปริมาณผลผลิต ไม่มีทางเลือกนอกจากทำการเกษตร ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง ทำให้ได้รับราคาต่ำ รายได้ที่ได้รับก็ต่ำตามไปด้วย หากจะให้เกษตรกรนำผลผลิตไปขายเอง เกษตรกรจำเป็นต้องมียานพาหนะ และรู้แหล่งที่จะขายผลผลิต เกษตรกรต้องเสียเวลาในการดำเนินการตลาดเอง ดังนั้นเกษตรกรจึงต้องเผชิญกับปัญหานี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ข้อจำกัดนี้ส่งผลให้ศักยภาพในการลงทุนทางการเกษตรของเกษตรกรลดลง ปัญหานี้สินและปัญหาสุขภาพเป็นข้อจำกัดที่เป็นปัญหารองลงมา คิดเป็นร้อยละ 49.0 และ 38.6 ของเกษตรกรทั้งหมด ตามลำดับ ความไม่แน่นอนของผลผลิตและราคา ทำให้เกษตรกรต้องตกอยู่ในภาวะขาดทุนในบางครั้ง ราคาผลผลิตที่ตกต่ำนั้นทำให้รายได้ที่เกษตรกรได้รับนั้นค่อนข้างน้อยในบางครั้ง จึงทำให้เกษตรกรต้องตกอยู่ในภาวะหนี้สิน เนื่องจากไม่สามารถ

หาเงินมาชำระคืนได้ตามกำหนด นอกจากนี้การใช้ปุ๋ยและสารเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิต และเพื่อช่วยบรรเทาความเสี่ยงทางด้านการผลิตนั้นก่อให้เกิดผลข้างเคียงกับสุขภาพของเกษตรกรด้วยเช่นกัน ตารางที่ 4.16 ข้อมจำกัดในการครองชีพของเกษตรกร

ข้อจำกัดในการครองชีพ	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
ขาดแคลนสาธารณูปโภค	10	6.5
ปัญหาสุขภาพ	59	38.6
หนี้สิน	75	49.0
รายรับไม่พอกับรายจ่าย	109	71.2
สมาชิกในครัวเรือนติดการพนันและยาเสพติด	10	6.5
มีบุตรมาก	4	2.6

สรุปผลจากการศึกษาในบทนี้พบว่าการใช้ประโยชน์พื้นที่ทางการเกษตรส่วนใหญ่ของจังหวัดเชียงใหม่เป็นที่นา คิดเป็นร้อยละ 45 ของพื้นที่ทางการเกษตรทั้งหมด เกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ราบส่วนใหญ่จะอาศัยแหล่งน้ำชลประทานจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แฝก-แม่จัด โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แตง โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แก้วเป็นหลัก อายุของหัวหน้าครัวเรือนเฉลี่ย 51.7 ปี ส่วนใหญ่เกษตรกรจบการศึกษาในระดับชั้น ป. 4 มีจำนวนแรงงานเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.4 คนต่อครัวเรือน เกษตรกรมากกว่าครึ่งหนึ่งมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และมีขนาดการถือครองเฉลี่ย 9.3 ไร่ต่อครัวเรือน ในเรื่องของเงินกู้ยืมพบว่าเกษตรกรทั้งหมดสามารถกู้ยืมเงินลงทุนจากสถาบันการเงินในระบบได้ แหล่งเงินกู้จากสถาบันการเงินระบบของเกษตรกรส่วนใหญ่ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และกองทุนหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรบางส่วนที่กู้ยืมเงินลงทุนจากสถาบันการเงินนอกระบบเนื่องจากเงินกู้ยืมจากสถาบันการเงินในระบบไม่เพียงพอต่อความต้องการลงทุนของเกษตรกร แหล่งกู้ยืมจากสถาบันการเงินนอกระบบของเกษตรกรส่วนใหญ่ได้แก่ การกู้ยืมจากญาติ เนื่องจากง่ายต่อการเจรจาและมีดอกเบี้ยที่ไม่สูงนัก วัตถุประสงค์ในการกู้ยืมส่วนใหญ่ของเกษตรกรคือการกู้ยืมเพื่อลงทุนในการเกษตร และมีบางส่วนที่นำเงินกู้ไปใช้จ่ายในครัวเรือนแต่ก็มีสัดส่วนที่ไม่สูงนัก เกษตรกรมีหนี้สินในครัวเรือนเฉลี่ย 93,680 บาทต่อครัวเรือน

ในส่วนของรายได้ในครัวเรือนพบว่ารายได้ส่วนใหญ่ของครัวเรือนมาจากรายได้นอกฟาร์มที่ได้มาจากการรับจ้างและการประกอบอาชีพอื่นของสมาชิกในครัวเรือน รายได้รวมในครัวเรือนเฉลี่ย 78,616 บาทต่อครัวเรือนต่อปี นอกจากนี้ในการศึกษายังพบว่าข้อจำกัดทางการเกษตรของ

เกษตรกรส่วนใหญ่ได้แก่ การขาดแคลนเงินลงทุน การขาดแคลนแรงงานเกษตร และมีที่ดินไม่เพียงพอต่อความต้องการเพาะปลูกของครัวเรือน ในขณะที่ข้อจำกัดในการครองชีพของเกษตรกรส่วนใหญ่ได้แก่ ครัวเรือนมีรายรับไม่เพียงพอกับรายจ่าย ภาวะหนี้สินที่ต้องแบกรับไว้ และปัญหาสุขภาพของสมาชิกในครัวเรือน ข้อจำกัดเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้เกษตรกรได้รับอิทธิพลจากความเล็งง่ายขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved